

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ (Іван Пасічник, Ольга Грошовенко)

Іван Пасічник,

аспірант

лабораторії науково-методичного супроводу підготовки
фахівців у коледжах і технікумах

Інституту професійної освіти НАПН України,

м. Київ, Україна

<https://orcid.org/0009-0005-0284-8720>

Ольга Грошовенко,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри дошкільної та початкової освіти

Вінницького державного педагогічного університету

імені Михайла Коцюбинського,

м. Вінниця, Україна

<https://orcid.org/0000-0002-3251-5178>

Анотація. Комплексне вирішення проблеми екологічної освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формують екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії з нею.

Ключові слова: екологічна культура, студент, медичний коледж, здоров'я людини.

MAIN PRIORITIES FOR THE FORMATION OF ENVIRONMENTAL CULTURE OF STUDENTS OF MEDICAL COLLEGES

Ivan Pasichnyk

postgraduate

laboratories of scientific and methodical training support
specialists in colleges and technical schools

Institute of Professional Education

of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Olga Groshovenko

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

associate professor of the department of preschool and primary education

Vinnitsia State Pedagogical University

named after Mykhailo Kotsyubynskyi, Kyiv, Ukraine

Abstract. A comprehensive solution to the problem of environmental education requires the interconnection of all existing trends, the integration of valeology, ecology and medicine. Various psychological factors and mechanisms that contribute to the formation of an ecocentric type of environmental education serve as the psychological basis for the selection of the content

of ecological and valeological education, which form ecological consciousness. The ontogenetic regularities of the formation of ecological culture in youth actualize the understanding of the student's personal position, attracting the search for harmony in the natural world and interaction with the natural world.

Keywords: ecological culture, student, medical college, human health

Діяльність медичного працівника, в якій формі вона не відбувалася б, - постає як складна за своїм психологічним змістом праця, що вимагає від людини високої моральності, відповідальності, вираженої професійної спрямованості, міцних знань, умінь, стійких інтересів та здоров'я. Всі ці якості поєднуються і функціонують у складному індивідуальному цілому, що характеризує особу професіонала галузі охорони здоров'я. Найбільш загальною умовою організації будь-якої діяльності є чітке уявлення індивідом вихідного та кінцевих результатів. У цьому до людини пред'являються певні вимоги, адекватні професії.

Спираючись на досягнутий рівень розвитку наук про людину, вважаємо правомірним застосування в оцінці якостей екологічної підготовленості фахівця, професійних підходів, які отримали широке теоретичне освітлення у роботах Рибалка (2013), Фенчака (2006), Шаповала (2000) та ін. В основі професіограми фахівця лежать загальні та спеціальні знання, уміння, навички, які набувають шляхом практичної роботи в процесі загальної та спеціальної освіти. Керуючись метою діяльності, вчені виявляють реальні ситуації дій фахівця при виконанні трудових функцій та застосуванні необхідних знань, умінь. Будь-яка модель трудової діяльності загалом моделює чудовий результат, дає можливість передбачати конкретні шляхи, засоби, операції, критерії професійної підготовки студентів. Як професійні характеристики випускника медичного коледжу, залежно від предмета дослідження, вченими включені обсяг та склад спеціальної підготовки, зміст його екологічних знань, умінь, навичок, до складу якої входять: знання об'єкта, предмета та його місця у складі наук; володіння категоріальним та критеріальним апаратом; розуміння теоретичного та практичного значення науки, її розвитку; поглиблене знання конкретної науки, адекватної здобутої спеціальності; вміння проводити лабораторно-дослідні та інші професійні дії; вміння здійснювати дії та операції, адекватні професійній діяльності фахівця (Коваленко, 2006).

Екологічні знання включені до всіх освітніх закладів середнього спеціальної вищої освіти на правах окремих предметів та курсів, що мають дедалі більш «екологізований» актуальний характер. При цьому проглядається тенденція орієнтації на формування відповідних стратегій та технологій взаємодії з природою (Шевчук, 2013), певних структур підсвідомості (Дерев'яно, 2019). Для старших класів середньої школи характерна спрямованість екологічної освіти на світоглядні, філософські, культурологічні аспекти взаємодії суспільства, людини та природи. Однак у навчанні студентів медичного коледжу немає концептуально і змістовно вибудованої системи екологічних знань і умінь, у предметах медичного характеру. На нашу думку, комплексне вирішення проблеми екологічної

освіти потребує взаємозв'язку всіх існуючих тенденцій, інтеграції валеології, екології та медицини. Психологічною основою відбору змісту екологічної та валеологічної освіти, що формують екологічну свідомість, служать різноманітні психологічні фактори та механізми, що сприяють формуванню екоцентричного типу екологічної освіти. Онтогенетичні закономірності формування екологічної культури в юнацькому віці актуалізують осмислення особистої позиції студента, привертаючи до пошуку гармонії у світі природи та взаємодії зі світом природи.

Діяльність медичного працівника в екологічному та валеологічному аспектах пов'язана з виконанням ним певних функцій, дій та операцій, орієнтованих на здоров'я людини. Тому вона може бути структурована на компоненти: організаційні, комунікативні, інформаційні, орієнтаційні, мобілізаційні, аналітичні та спеціальні (предметні). Визначення критеріального апарату зумовлено загальною логікою роботи, де критерій сприймається як якісна ознака, що дозволяє кількісно оцінити рівень розвитку суб'єктів. Так, критерії відображають закономірності формування якостей особистості та за їх допомогою встановлюються зв'язки між компонентами досліджуваної системи, що дозволяють відобразити динаміку зміни досліджуваної якості. Комплекс якісних критеріїв свідчить про ефективність педагогічного процесу. У зв'язку з цим наша робота показала, що критерії ставлення студентів до екології та здоров'я людини різні та носять диференційований характер, що розглядається нами на 3-х рівнях: індиферентному (пасивному), раціонально-орієнтованому та активно-діяльному. Кожен рівень критеріїв структурований за компонентами, що мають характеристики: інформаційної ємності екологічних, валеологічних, медичнських та професійних знань, умінь; усвідомленого ставлення до проблем екології та здоров'я людини на регіональному та державному рівнях; ступеня задоволеності організацією свого способу життя та життєдіяльності; проявів активності та самостійності в основних видах життя діяльності.

Індиферентний рівень розвитку оціночних критеріїв властивий більшості студентів у початковій стадії навчання у коледжі. Він характеризується недостатнім проявом інтересу та ставлення до проблем екології та здоров'я людини. Мотиви вибору професії медика обмежені сімейними традиціями, порадами знайомих та друзів.

Для раціонально-орієнтованого рівня властива незначна мотивація до проблем свого здоров'я та екологічного середовища життя. Він також притаманний деякій кількості студентів у початковий період навчання. При цьому мотиви вибору медичної професії є раціональними: матеріальна зацікавленість в отриманні професії, престиж та авторитет медичної професії.

Активно-діяльний рівень особистості студента, навпаки, сприяє прагненню самореалізації, самовизначенню, самовдосконаленню знань і умінь. Мотив вибору професії не обмежується бажанням лікувати людей, можливістю дбати про своє здоров'я, своїх ближніх, а також мати гарне матеріальне забезпечення. Серед інших, виявляється сформованість мотивів та цінностей,

поглиблене та розширене поле знань, умінь медичного, екологічного та валеологічного характерів.

На нашу думку, формуванню екологічних та валеологічних знань у руслі медичної освіти сприятиме впровадження у навчальний процес коледжу програми «Екологія та здоров'я людини». Основні акценти в навчанні ставляться на формуванні мотиваційно-ціннісної та емоційно-вольової сфер діяльності, перетворенні студентів з об'єкта навчання на суб'єкта екологічної, валеологічної та медичної діяльності, а також на розвитку екологічної культури особистості спеціаліста.

У нашій подальшій роботі плануємо апробувати теоретичну модель виховання студентів у контексті екології та здоров'я людини, що складається з 2-х блоків: «Здоров'я людини» (включає проблеми здоров'я медичної та соціальної категорії, особисту гігієну, оздоровчу фізичну культуру, основи раціонального харчування, профілактику захворювань, методику відновлення здоров'я, фізіологію праці та відпочинку); «Зовнішнє середовище» (поєднує тематичний матеріал за умовами праці та навчання (санітарно-гігієнічні норми та техніку безпеки), матеріально-побутові умови, екологічні фактори, що впливають на здоров'я та соціальні умови життєдіяльності особистості).

Отже, в основу програми включено: знання екології, здоров'я, засновані на екологічних чинниках довкілля; простежується міжпредметний зв'язок змісту програми зі знаннями предметів філософії, психології, педагогіки, екології, валеології, медицини, соціології, хімії тощо; міждисциплінарний підхід у формуванні екологічної та валеологічної культури студентів; єдність інтелектуального та емоційно-вольового начал у діяльності учнів з вивчення та поліпшення навколишнього природного середовища, зміцнення свого здоров'я, формування здорового способу життя; взаємозв'язки глобального та національного аспектів у розкритті екологічних, валеологічних та медичних проблем у навчальному процесі коледжу. Зазначені положення можуть бути реалізовані при вирішенні низки специфічних завдань еколого-валеологічної освіти за допомогою: засвоєння ключових ідей, понять та наукових фактів про природу та здоров'я, що дозволяють в оптимальному режимі впливати на природу відповідно її законам; розуміння матеріальної та духовної цінності природи та здоров'я для суспільства, окремого індивіда та соціуму; формування теоретичних знань та практичних умінь, вивчення та оцінювання стану навколишнього середовища та організму людини, прийняття усвідомлених рішень щодо їх поліпшення та передбачення можливих загроз.

Показниками сформованості змістової частини еколого-валеологічної освіти (знань, умінь, навичок) є оволодіння: уявленнями та понятійним апаратом, науковими теоріями, науковою проблематикою та фактами, правилами, закономірностями розвитку екологічної науки. Понятійний компонент змістової частини окреслюється: впізнаванням та визначенням понять, зіставленням визначень, термінів та їх конструюванням; розкриттям обсягу та змісту понять, характеристики їх номенклатури, узагальнень та класифікації, існуючих ознак об'єктів та явищ, що відбивають дані поняття;

встановленням логіки взаємозв'язків між поняттями в понятійному просторі, їх ієрархії, логічних ланцюжків, схем; характеристикою дій та вчинків, що впливають із змісту понять та уявлень, можливих практичних та інтелектуальних рішень, що виконуються на основі освоєння змісту понять. Науковий компонент змісту спирається на: знання теорій та їх співвідношення з матеріалом, що вивчається; засвоєння змісту основних положень, доказів, висновків, законів; уявлення про практичні додатки теорії та її прогностичні можливості; визначення наукових проблем навчання та можливих шляхів їх вирішення; виявлення закономірностей, формулювання суперечливих явищ соціуму та сфери освіти, що актуалізують проблему.

Отже, зміст екологічної освіти має бути пов'язаний з безперервним процесом навчання, виховання та розвитку особистості спеціаліста медичного профілю, спрямований на формування системи наукових та практичних знань, умінь, ціннісних орієнтацій, поведінки у професійній діяльності, що забезпечують свідоме та відповідальне ставлення до навколишнього соціально-природного середовища та здоров'я людини .

Список посилань

Дерев'янка, Т. В., Звягольська, І. М., Полянська, В. П., Дерев'янка, Т. В., Полянська, В. П., & Звягольська, І. Н. (2019). Формування екологічних знань студентів-медиків під час вивчення мікробіології, вірусології та імунології. In *Актуальні проблеми сучасної вищої медичної освіти в Україні: матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 21 березня 2019 р.* (с. 63-65). Полтава: Українська медична стоматологічна академія. <http://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/9930>

Коваленко, В. О. (2006). Принципи професійної підготовки студентів медичного коледжу. In О.А. Дубасенюк, Л.В. Калініна, О.Є. Антонова (ред.), *Актуальні проблеми професійно-педагогічної освіти та стратегії розвитку: зб. наук. праць* (с. 68-70). Житомир: Вид-во ЖДУ.

Рибалко, Ю. В. (2013). *Формування професійної компетентності майбутніх екологів у фаховій підготовці у вищих аграрних навчальних закладах: монографія*. Херсон : Видавець Грінь Д.С.

Фенчак, Л. М. (2006). *Формування екологічної культури студентів вищих аграрних навчальних закладів I-II рівнів акредитації*. Доктор наук. Тернопіль: Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Шаповал, Л. М. (2000). *Підготовка студентів вищих педагогічних навчальних закладів України до природоохоронної роботи в школі (50–80-ті рр. XX ст.)*. Кандидат наук. Харків: Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди.

Шевчук, Т. І. (2012). Виховання екологічної культури студентів у вищій медичній школі. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 36, 143-146.